

LICĂ SAINCIUC – PATRUZECI DE ANI ÎN GRAFICA DE CARTE PENTRU COPII

Cercetător științific, lector universitar

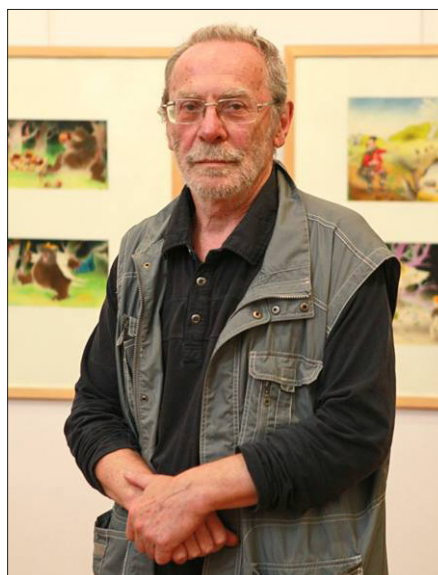
Vladimir KRAVCENKO

Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM

LICĂ SAINCIUC – FORTY YEARS OF CHILDREN'S BOOK ILLUSTRATION

Summary. In this article, children's book illustrations by Lica Sainciuc, the famous artist from the Republic of Moldova, are examined. The artist's work of almost forty years is divided in three stages, judging from the particularities of the stylistics and the artistic techniques used. There are described and analyzed the artworks that are representative of the literary-artistic process of the Republic of Moldova, with the emphasis on the creative aspects of *Albinuța* by Grigore Vieru, the most famous book illustrated by Lica Sainciuc. Special attention is paid to the concepts characteristic of the master's creation, less examined by specialists in the art studies – humoristic origins and the national type.

Keywords: children's book, illustration, humour, caricature, national, experiment, stylization, comic strips, ecoline, computer graphics.

Rezumat. În articol se examinează creația lui Lică Sainciuc, distins artist plastic din Republica Moldova, în domeniul graficii de carte pentru copii. Activitatea sa de patruzeci de ani se constituie din trei etape, ca stilistică și particularitățile tehnicilor artistice utilizate. Sunt supuse descrierii și analizei ilustrațiile reprezentative pentru procesul literar-artistic din republică, cu accentuarea aspectelor creative ale *Albinuței* de Grigore Vieru, cea mai cunoscută carte ilustrată de acest pictor. O deosebită atenție se acordă conceptelor caracteristice creației maestrului însă mai puțin studiate de specialiștii în studiul artelor: germenul umoristic, tipajul național.

Cuvinte-cheie: carte pentru copii, ilustrație, umor, caricatură, național, experiment, stilizare, benzi desenate, ecolină, grafica de calculator.

Lică Sainciuc este cunoscut publicului larg și celui avizat ca artist plastic de succes, pictor de carte, designer, cercetător al arhitecturii urbanistice, care a adus o contribuție deosebită în dezvoltarea culturii naționale. Aspecte ale creației sale multilaterale au fost reflectate în lucrări semnate de Tudor Braga [70, 71], Angela Brașoveanu [72], Anatol Ciocanu [73], Constantin Dragomir [77], Claudia Partole [80, 81], Spiridon Vangheli [82] ș.a. îi este dedicat un documentar regizat de Vlad Druc. Însă activitatea lui nu a fost deocamdată supusă unei cercetări complexe de către specialiștii în studiul artelor.

Subiectul cercetării noastre îl constituie domeniul principal al creației pictorului – grafica de carte pentru copii. Este pasiunea de durată a plasticianului, care-i pune în valoare calitatea de mare psiholog al copiilor și al modului lor de a percepe lumea, în special al

copiilor de vârstă fragedă școlară aflați la etapa inițială de savurare a umorului în viața cotidiană.

Privite în ansamblu, ilustrațiile sale evocă mișcarea caleidoscopică a contemporaneității, oferind imagini arhicunoscute și memorabile ale copilăriei. Se pare că niciun aspect important al cotidianului nu i-a scăpat pictorului de-a lungul anilor. Microcosmosurile (re)create, fie ale unor sate moldovenești sau ale unor plaiuri feerice, sunt prezentate prin prisma percepției copilului în mod autentic și totodată firesc.

Creația lui Lică Sainciuc în domeniul graficii de carte se constituie din trei etape în evoluție, multe metode creative și preferințe profesionale formându-se chiar la **etapa inițială** care datează din a doua jumătate a anilor 1970 – începutul anilor 1980. Pe tot parcursul carierei sale, și-a fortificat abilitățile în prezentarea situațiilor hazlii, prin fiecare detaliu accentuând diferite aspecte

Lică Sainciuc. *Dealul cocoșului* de V. Žilinskaitė.
Hârtie, tuș, ecolină, felt-tip pen, 1987.

ale individualității personajelor. A distorsionat formele rotunjite transformând scene în șarje și combinând caracterul grotesc cu intonații romantice și cu replice documentare. Stilul său s-a constituit în baza sintezei dintre tehnicile de tuș, ecolină (similară ca efect cu acuarela, dar mai saturată în culoare), aerograf, guașă, aplicație.

Lică Sainciuc și-a început cariera de ilustrator al cărților pentru copii de pe când producerea cărților în republică a cunoscut o creștere fără precedent. Operele lui Ilia Bogdesco, Filimon Hămuraru, Igor Vieru, Gheorghe Vrabie, care au activat în acea perioadă, erau din ce în ce mai complicate din punct de vedere compozițional și stilistic, uneori manifestându-se drept un experiment artistic cu totul inedit, însă nu pe înțelesul copiilor. Astfel, s-a simțit necesitatea de a recurge și a explora caracterul distractiv al artei pentru copii [76, p. 151].

Televiziunea și cinematografia au accelerat schimbul de informații în întreaga lume, principiile imaginilor concepute pentru a capta imediat atenția spectatorului răspândindu-se în artele vizuale. Datorită utilizării grotescului, cu potențialul lui comunicativ, a fost soluționată contradicția între percepția copilului și aspectele formale ale imaginilor din carte. Se afirma astfel un nou limbaj vizual.

Tendința comună printre ilustratorii din întreaga lume a devenit caricaturizarea care nu duce însă la vulgaritate. Esența glumelor de variate tipuri a

fost dezvăluită în lucrările multor artiști plastici din Cehia, Slovacia, Polonia, Țările Baltice. Metodele și procedeele lor creative au influențat caracterul creativității lui L. Sainciuc, pictorul contribuind la stabilirea tendinței umoristice în grafica de carte națională cu un angajament față de grotescul ludic și nu de cel satiric, cum era înainte.

O deosebită prețuire merită, în acest sens, grafica sa la *Albinuța* de Grigore Vieru [5]¹. Este prima (și nu ultima) culme a creației maestrului. Combinând funcțiile de abecedar, carte de cântece și poezii, *Albinuța* joacă un rol substanțial în cultura națională [75, p. 153]. În această ediție „este valorificat întreg arsenalul mijloacelor în stare să-l antreneze pe copil în joc și în procesul cunoașterii: reprezentare sonoră și vizuală, miniatură, cântec, ghicitoare, proverbe, numărătoare, frământări de limbă, frazare aliterativă, alegorie, parabolă, simbol, acrostih, motive religioase, care întregesc prin fantezia și finețea coloristică textele literare” [78, p. 197]. Fiecare subiect (literele de la A și E – cele mai folosite, la K și X, și cifrele de la 1 până la 10) este ilustrat cu desene color conturate cu tuș, iar la sfârșitul cărții aflăm poeziile de M. Eminescu și V. Alecsandri.

Câmpul vizual al paginilor se compune din scene cotidiene cu caracter nostim, acțiunea fiind structurată ingenios de către artistul plastic. Imaginile amplasate lejer pe fiecare pagină dublă (cea din stânga și din dreapta, care se percep drept un spațiu unic în momentul răsfoirii cărții) alcătuiesc o compoziție armonioasă cu elementul principal – litera din colțul stâng de sus al paginii. Pentru ca să relateze o istorie, desenele se aranjează pe principiul storyboard-urilor din comicsuri. O astfel de combinație de imagini de dimensiuni diferite, unite prin stilistica lor, a devenit în cele din urmă metoda obișnuită de ilustrare a publicațiilor de tip instructiv-educativ. În spațiul paginilor rezervate pentru litera D, de exemplu, se află imaginea doctorului, a drăcușorului, a degetelor cu un degetar pe unul dintre ele, prin două pagini desfășurate se întinde un drum. Pe forțați este reprezentat un tren cu vagoane în formă de litere bold, fiecare având un pasager – personajul al cărui nume începe cu litera respectivă (de exemplu, în vagonul A – un arici, iar în M – o maimuță).

Lică Sainciuc a realizat acest proiect de proporții cu un deosebit rafinament, abordând inovativ con-

¹Reeditări – în română cu grafie chirilică – Кишинэу: Литература Артистикэ, 1982; 1983; 1985; 1987; 1989; în română cu grafie latină – Chișinău: Hyperion, 1991, 1994; București: Editura Pedagogică și Didactică, 1994; Chișinău-București: Litera, 1997; 2004; 2007; 2010; 2011; 2013; Chișinău: Cartier, 2015; 2016.

cepția grafică a unei cărți educative, ideea fiind tratată pe atunci simplist de mai mulți ilustratori de carte [75, p. 153]. Păstrând caracterul didactic discret, artistul a evidențiat aspectul distractiv al narativului poetic, în concordanță cu poziția autorului care a propus cartea spre publicare editurii de literatură artistică, nu celei pedagogice, absolvind-o astfel de „rectificări” de natură ideologică [69, p. 3].

Pentru această lucrare, Lică Sainciuc a primit cel de-al treilea premiu la Concursul republican de arta cărții din 1979 și a fost premiat la o prestigioasă expoziție de ilustrații pentru copii din Barcelona din anii 1990 (mai ales pentru grafica forșaturilor de tip nou, executate în 1990 pentru ediții în română cu alfabet latin).

Obținând un succes fulminant în mediul cititorilor de pe ambele maluri ale Prutului, *Albinuța* a cunoscut numeroase ediții pe parcursul anilor. A fost reeditată în fiecare trei-cinci ani începând cu 1979 (data primei publicări) și, în tot acest răstimp, L. Sainciuc adăuga elemente noi în desene și le modifica în așa manieră, încât imaginea să nu piardă din cognoscibilitate. „Nicio literă de alfabet nu a intrat în mintea mai multor generații de copiii fără ca, mai întâi, să se regăsească în culoare, în desen, în fascinanta pictură a acestui artist” [78, p. 197].

Albinuța e prima carte de lectură (pentru anii 1970) în care viața cotidiană e prezentată atât de multilateral. Mai târziu, L. Sainciuc va mai ilustra câteva cărți de acest tip, care aduc cunoștințe vaste, dar și divertisment. Și-a inclus pe bună dreptate numele în lista de autori ai edițiilor, deopotrivă cu autorii narativului literar.

Următorul proiect similar, *Abecedarul*, l-a realizat împreună cu Spiridon Vangheli și Grigore Vieru [22]². Apropiată *Albinuței* ca structura, *Abecedarul* sugera o

²Reeditări – în română cu grafie chirilică – Кишинэу: Лумина, 1987; 1988; 1989; în română cu grafie latină – Chișinău: Lumina, 1990; 1991; 1992; 1993; 1994.

Lică Sainciuc. *Cele mai frumoase flori* (culegere de versuri). Hârtie, linogravură, 1963.

abordare plastică asemănătoare. Mesajul educațional tranșant al cărții și tematica povestirilor au condiționat crearea imaginilor-tablou (de exemplu, careul copiilor în fața școlii, repetiția vocalelor într-o școală forestieră etc.). Plasticianul nu recurge la moralizare când conferă imaginilor caracter haios.

Pe parcursul anilor 1980, L. Sainciuc a ilustrat operele literare pentru copii semnate de scriitorii contemporani din republică: Au. Ciocanu [1]³, Gh. Ciocoi [6, 12, 15], P. Cărare [2, 3⁴, 7⁵, 11⁶, 19⁷], C. Dragomir [8, 16, 17, 23, 26], V. Filip [24], L. Hlib [20]⁸, A. Roșca [21]⁹, A. Șalari [4, 13], Gr. Vieru [9, 10], Sp. Vangheli [14¹⁰, 18¹¹]. Ca esență a metodei sale creative, artistul nu tulbură integritatea compoziției prin gesturi exagerate și detalii accentuate, păstrând decorativitatea. Imaginea se naște din subiect, dar și viceversa, atunci când unei narațiuni vizuale deja create urmează să-i fie găsită o narațiune literară pe potrivă, cazul cărților *Abecedar* și *Steaua lui Ciuboțel* de Spiridon Vangheli (scriitorul a schimbat pe alocuri textul original pentru a fi în consonanță cu opera de artă) [69, p. 3].

Ilustrațiile lui L. Sainciuc se disting prin exuberanța și rafinamentul coloristic, chiar dacă e vorba de o simplă colorare a desenului în hașuri. Culoarea pornește de la material, în conformitate cu specificul textului ilustrat. De exemplu, caracterul „nordic” al povestirilor scriitoarei lituaniene V. Žilinskaitė [25] și-a găsit expresia într-un colorit sobru al ilustrațiilor.

Opiniile experților despre realizările lui L. Sainciuc s-au dovedit a fi total diferite. În timp ce grafica *Albinuței* a fost evaluată pozitiv, fiind reprodusă în revista moscovită „В мире книг” (În lumea cărților), în 1981 [84], ilustrațiile *Abecedarului* au fost criticate dur. Potrivit recenziilor de la Institutul Poli-

³ Reeditări – în română cu grafie latină – Chișinău: Cartier, 2016.

⁴ Reeditări – în română cu grafie latină – Chișinău: Cartier, 2015.

⁵ Reeditări – în rusă – Приключения Топтыжки. Кишинэу: Литература артистикэ, 1982.

⁶ Reeditări – în română cu grafie latină – Chișinău: Hyperion, 1990.

⁷ Reeditări – în română cu grafie latină – *Tropoțel și toți ceilalți*. Chișinău: Literatura artistică, 1990.

⁸ Reeditări – în rusă – *Метеола – королева ночей*. Chișinău: Hyperion, 1990.

⁹ Reeditări – în rusă – *Мастер – утренняя заря*. Chișinău: Hyperion, 1990.

¹⁰ Reeditări – în rusă – *Чубо из села Туртурика*. Кишинэу: Литература артистикэ, 1983; în bulgară – *Звездата на ботушко*. София: Отечество, 1985.

¹¹ Reeditări – în rusă – *Лугуцэ и его друзья*. Кишинэу: Литература Артистикэ, 1987; în română cu grafie latină – Chișinău: Hyperion, 1991.

grafic din Moscova, desenele sunt prea „vesele”, fiind executate în diferite stiluri și proporții în pagini, nu este logic organizat materialul vizual etc. [85]. Aceste observații ar părea să fie întemeiate, dacă nu ținem cont de obiectivele speciale ale lui L. Sainciuc, care în cele din urmă au devenit evidente.

Sub puterea sovietică, tradițiile folclorice se promovau în artă plastică mai cu seamă pentru a evoca caracterul „național”, în cadrul expozițiilor de artă din URSS [76, p. 156]. Contrar stereotipurilor și concepțiilor eronate privind identitatea națională, răspândite pe atunci, L. Sainciuc a caricaturizat tipicul nu din aspirația spre simplificare, ci de evidențiere a specificului național al vieții, al modului de gândire și exprimare. Astfel, au fost depășite rezervele dictate de stipulatul dogmatic al „conținutului socialist în forma națională” ce a prefigurat arta plastică sovietică, iar ideea despre „natura minoră” a graficii de carte pentru copii, în contextul artelor plastice, a fost negată. Poziția personală a lui L. Sainciuc s-a dovedit a fi peste ghidajele oficiale ale politicii culturale sau canoanele privind ilustrarea literaturii instructiv-pedagogice. Spiridon Vangheli, în eseul său despre grafica de carte națională, a menționat că Lică Sainciuc „a salvat situația”, elaborând concepția grafică a *Abecedarului*, asumată anterior de către un pictor moscovit [82, p. 210].

Doriința lui L. Sainciuc de a prezenta realitățile istorico-folclorice autentice, fără vreun fals, gen „elanul poporului”, a cunoscut apogeul la finele anilor 1980. În acea perioadă, artiștii plastici din republică se eliberau treptat de clișeele ideologice ce li se impuneau și, ca urmare, lucrările, din punct de vedere compozițional-stilistic, deveneau din ce în ce mai diverse. S-a experimentat intens nu numai cu efectele artistice, ci și cu aspectul constructiv al edițiilor. Astfel, în 1988 a văzut lumina zilei un nou calendar poetic ilustrat de L. Sain-

ciuc, *Pomul înaurit* [25]¹², cu ghicitori și fragmente din viața satului care înfățișează obiceiuri populare despre fiecare lună a anului.

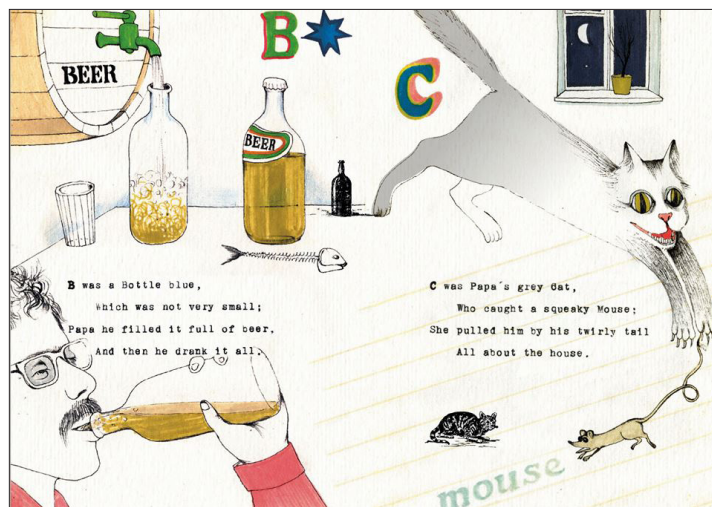
Tot în 1988, a fost publicată cartea de autor a lui Lică Sainciuc, absolut originală ca structură, *Una două hai că plouă* [26], cu jocuri cognitive și versuri folclorice. O pagină dublă din mijlocul cărții includea un joc distractiv pe motivele basmului *Harap Alb*. Oferind o multitudine de scene cu personaje dinamice, artistul reușește să evite suprasolicitarea paginilor.

Cărțile nominalizate erau tipărite la Editura „Literatura Artistică”, centrul monopol de producție. Însă, în republică nu exista o instituție care în mod specializat să se ocupe de publicarea unor astfel de cărți pentru copii. Iată de ce pictorul înființează o nouă editură – „Codobel” – cu scopul de a scoate de sub tipar colecția „Biblioteca de sub masă”. Dar, deși a fost înregistrată oficial, această editură nu lansează nicio carte, ea încheindu-și activitatea fără a o începe. Următoarele cărți, din 1989 și 1990, ilustrate de Lică Sainciuc, au fost publicate tot la Editura „Literatura Artistică”.

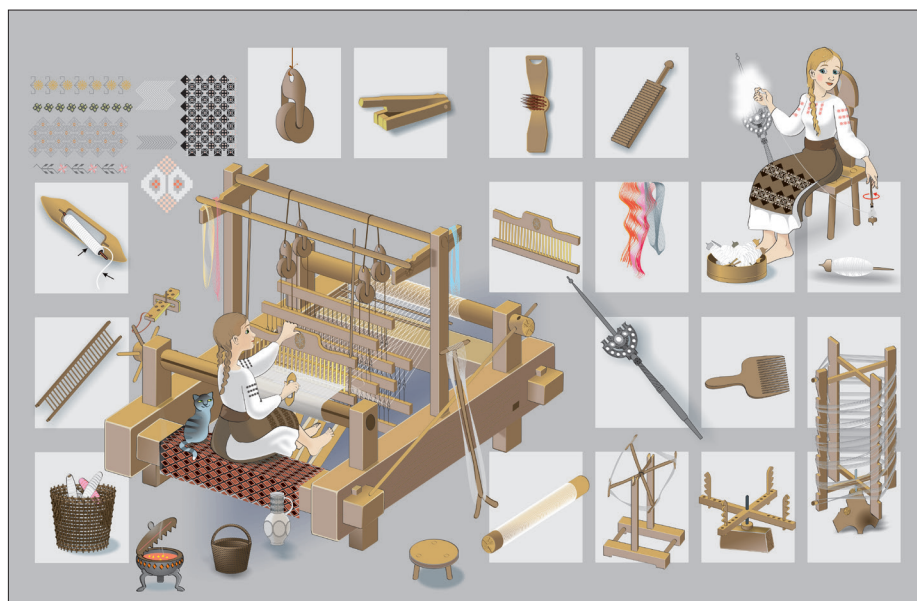
Încă în timpul călătoriei sale în Londra în 1979 (împreună cu artistul plastic Isaia Cârmu), când a vizitat galeriile și muzeele de artă din oraș, lui Lică Sainciuc i s-a înrădăcinat impresia de cultură vizuală britanică națională (devenită internațională), i s-a trezit fascinația față de cărțile miniaturale de tip englezesc. Mai târziu, în anii 1989–1990, realizează o serie de cărți de acest fel, piesele literare – textele scurte din folclorul copiilor – fiind prezentate de el integral. Din păcate, doar cele traduse în română au fost publicate pe atunci în republică [29, 30, 32, 33, 34, 36]¹³,

¹² Reeditări – în română cu grafie latină – Chișinău: Cartier, 2015.

¹³ La primele cinci cărți: Reeditări – în română cu grafie latină – Chișinău: 2005; 2012.

Lică Sainciuc. *Nonsense alphabet* de E. Lear. Hârtie, calcugravură, 2012.

Lică Sainciuc. *Enciclopedia P. Guitz* de L. Sainciuc. Hârtie, calcugravură, 2007.

nu și istoriile în engleză și franceză (pentru cei care învață limba străină), respectiv, din folclorul englez și francez. Ultimele au văzut lumina zilei doar în secolul (mileniul) nostru.

În primăvara anului 1989, cu ceva timp înainte de adoptarea noii legislației lingvistice, a fost editată cartea *Nani nani. Cântece de leagăn*, ilustrată de L. Sainciuc – prima carte în română cu textul în alfabetul latin în istoria contemporană a Republicii Moldova [31]¹⁴. Pentru fiecare literă a fost ales câte un fragment de text folcloric cu subiectul transpus în compoziții sofisticate din diferite imagini, fonturi și chenare decorative. Poeziile au fost scrise de mână și fotografiate de autor pentru ulterioara imprimare în carte, aceasta fiind pe atunci unica soluție de reproducere a literelor latine, întrucât tipografiile din republică încă nu erau echipate cu matrițele alfabetului latin. Din motivele tehnice respective și din punctul de vedere literar-artistic, cartea *Nani nani* nu a avut analogii printre produsele editoriale. Anume ea marchează începutul **etapei a două a creației** lui L. Sainciuc (finele anilor 1980–anii 1990).

În acea perioadă în țările vestice s-a stabilit o nouă tradiție – recunoașterea benzilor desenate drept fenomen cultural. Anterior, printre intelectuali și oameni instruiți edițiile ieftine de tip comics au fost tratate drept producția meseriașilor care aduce doar daună dezvoltării copilului. Însă datorită americanilor, a artistului plastic Will Eisner, care a denumit comicsurile „arta secvențială”¹⁵, și cercetătorului

Scott McCloud, care a considerat comicsul produs al culturii vizuale contemporane¹⁶, benzile desenate au fost recunoscute în plan internațional ca făcând parte din cultura de expresie artistică. De atunci încoace, elementele grafice caracteristice comicsurilor pot fi regăsite în opere de artă: procedeul storyboard de organizare a spațiului, indicatorii mișcărilor, replicilor și gândurilor personajelor (linii, „bule” și „nouri” cu text în interior), perspectiva liniară și diagonalele exagerate, desenul degajat prin conturare ș.a. La acel moment, L. Sainciuc avea deja o experiență considerabilă în utilizarea unor asemenea procedee expresive, respectând postulatele simțului artistic.

La începutul anilor 1990, L. Sainciuc ilustra literatura clasică și contemporană în diferite maniere artistice. Desenele color pentru basmele celebre ale lui H. Ch. Andersen, Ch. Perrault, frații Grimm se remarcă prin gradații coloristice fine și tonalități întunecate [38]. Redând epoca istorică în detaliu, artistul a păstrat caracterul grotesc al narațiunii vizuale. Acestor ilustrații le este specific un limbaj plastic emoționant, imaginile obținând o semnificație simbolico-alegorică. Ilustrațiile la poezii și povestiri ale scriitorilor contemporani din Moldova Gr. Botezatu [46], P. Cărare [41], C. Dragomir [39, 42, 43], Iu. Filip [35], L. Hlib [37¹⁷], V. Romanciuc [44], E. Tarlapan [45], Șt. Tudor [40, 47], sunt interesante prin exuberanța coloristică vibrantă cu efect decorativ. Fiecare postură dezvăluie semnificația artistică a liniilor simple.

¹⁴ Reeditări – în română cu grafie latină – Chișinău: 2012.

¹⁵ Eisner W. *Comics and Sequential Art*. Tamarac: Poorhouse Press, 1985.

¹⁶ McCloud S. *Understanding Comics. The Invisible Art*. New York: Harper Collins, 1994.

¹⁷ Reeditări – în română cu grafie latină – Chișinău: Silvius-Libris, 2008.

Grafica cărților cu litere (*Albinuța, Abecedar, Nani nani*) reprezintă punctul culminant al primelor etape creative ale lui L. Sainciuc, esența talentului său de ilustrator exprimându-se aici cel mai pronunțat. Realizările ulterioare ale maestrului se asociază cu utilizarea altor tehnici de performanță care subliniază importanța ilustrațiilor timpurii și, în același timp, arată că noul s-a produs în mod firesc.

A treia etapă a creației lui Lică Sainciuc începe cu aproximație în anul 2000 și durează până în prezent. Este perioada experimentărilor cu posibilități expresive ale programelor de calculator – combinațiilor contur-ton-culoare. Tranziția a fost sugerată de lăuntricul artistului, dar și de momentele tehnice de reproducere calitativă, întrucât culorile și liniile ce sunt trasate în programe se realizează la un nivel poligrafic mai avansat.

Deși procesul de diseminare a cunoștințelor despre calculator și tehnologiile digitale a devenit mai intens în a doua jumătate a anilor 1990, atitudinea față de computer ca mijloc de executare a operei de artă în societatea noastră nu a prins rădăcini. Cota de alfabetizare digitală în rândul populației este relativ mică și astăzi, iar în mediul profesional predomină părerile tradiționale privind munca artistică și rezultatul ei. Potrivit acestor viziuni, grafica executată la calculator nu are valoare estetică, tehnica dată e ca și cum „moartă”, „neînsuflețită” întrucât dovedește non-prezența sufletului uman, orice modalitate de a „revitaliza” imaginile cu ajutorul digitalului fiind de natură *kitsch* (doar imitația artisticului).

Se mai crede că nu e o problemă să concepi și să realizezi lucrări de artă digitală, întrucât calculatorul pictează de la sine. Însă el nu este decât o unealtă performantă, cu ajutorul căreia pot fi executate adevărate opere de artă de autor. Un soft, un mouse și un toc digital alcătuiesc deopotrivă un set de ustensile artistice, la fel ca și acuarela, creionul de grafit și pensula de sobol. Grafica acestui instrumentar are o estetică deosebită. În ceea ce privește instrumentele digitale (non-obiecte), există anumite limite în aplicarea lor practică, dar important e că ele deschid noi oportunități în stilizarea formelor și în organizarea structurii imaginii. Lică Sainciuc a inventat lexema *calcugravura*, sugerând rolul calculatorului nu doar ca mijloc de reproducere, ci și de creație. Dacă în anii 2000 pictorul a executat imaginile în totalitate la calculator, în ultimii ani ilustrațiile semnate de el sunt parțial desenate pe hârtie și parțial „gravate” în calculator, de exemplu, desenele pentru cartea *Chameleon. Din istoria ieroglifică* de Dimitrie Cantemir [66] sau pentru *Through the Looking Glass* de Lewis Carroll [53].

Lucrările în această tehnică au fost prezentate la

expoziția personală a lui Lică Sainciuc „Gânduri aievea”, care s-a desfășurat la Muzeul Național de Artă al Moldovei în 2013. Criticul de artă Tudor Braga avea să caracterizeze expoziția drept o tendință a artistului „de a-și realiza demersul artistic în termeni sincronizați la cuceririle civilizației moderne informatizate” [71]. *Calcugravura* a devenit un nou termen de atelier al graficii naționale.

Atitudinea profesională a ilustratorului și designerului Lică Sainciuc față de utilizarea tehnologiilor digitale în arta vizuală este similară celei răspândite în străinătate. În 2002, conform deciziilor luate la cel de-al XXIX-lea Congres FISAE (Federația Internațională pentru Ex-Libris), prelucrarea artistică a imaginii la computer se abreviază ca tehnica specială de executare a lucrării grafice¹⁸. La expozițiile Bienalei de Ilustrații din Bratislava, Slovacia, dintre cele mai influente expoziții internaționale de grafică de carte pentru copii pe plan mondial, lucrările realizate la calculator se întâlnesc pe tot parcursul anilor 2000–2010. În ciuda indignărilor pe marginea noului tip de artă¹⁹, exprimate de către experți și critici de artă de la BIB vreo douăzeci de ani în urmă, numeroase lucrări, la executarea cărora au fost folosite tehnologiile digitale, sunt astăzi distinse cu premii prestigioase²⁰.

Începând cu anii 2000, L. Sainciuc a ilustrat un șir de cărți cu ajutorul calculatorului: poveștile lui I. Creangă [48, 50, 56, 57, 58, 67], *Trei urși* de R. Southey [51²¹], *Scufița roșie* de fr. Grimm [63], *Through the Looking Glass* de L. Carroll [53] ș.a. De un succes deosebit se bucură proiectele „universale”, în care L. Sainciuc figurează ca autor al ilustrațiilor și al textului: *Enciclopedia P. Guitz* [49] și *Alfabetul cu povești* [65]. Prima dintre aceste două cărți, „lucrată cu ochi de copil și minte de matur”, după cum a menționat scriitoarea Claudia Partole [81], acumulează o experiență considerabilă despre lumea înconjurătoare, viața contemporană fiind prezentată pe paginile cărții în mod cognitiv și fascinant. Cartea *Enciclopedia P. Guitz* conține păsări, pești, animale, plante, fructe, hărți și obiecte, povestiri amuzante, jocuri educative, precum și personaje din lumea lui *Harap Alb*, faimosul basm de I. Creangă. Fiecare specie sau caracter este

¹⁸ A se vedea: <http://fisae.org/historystatutes.html> (accesat 10.09.2017)

¹⁹ Brathova B. Introduction. In: Miscellany of the International Symposium BIB 99. Bratislava: BIBIANA, 1999, p. 49.

²⁰ Story of BIB. Half-a-century of Biennial Illustrations Bratislava in facts and images. Bratislava: BIBIANA, 2015, pp. 104-135.

²¹ Reedități – în limba română cu grafie latină – Chișinău-București: Litera, 2011; în limba engleză – The Story of Three Bears. Chișinău: 2012.

însoțită de o imagine explicativă. Abordarea științifică și descriptivă pe care o adoptă L. Sainciuc față de formele de viață cotidiană este marcată de admirația sa față de natura plaiului natal. Prototipuri ale multor compoziții din această carte sunt desenele la cartea *Una două hai că plouă* din 1988. Tradusă în engleză în 2014, cartea este acum disponibilă pe site-ul www.amazon.com (*P. Oinque Encyclopaedia*).

Din 1997, sub auspiciile secției naționale a IBBY²², anual se organizează Salonul Internațional de Carte pentru Copii și Tineret din Chișinău (SICCT), evenimentul având un rol-cheie în dezvoltarea artei ilustrației de cărți pentru copii în republică²³. De menționat că *Enciclopedia P. Guitz* a beneficiat de premiul „Cartea Anului” la SICCT 2007.

Ce-i drept, cărțile ilustrate de L. Sainciuc devin evenimente SICCT începând cu 2005, când noua *Albinuța* (prima ediție din noul secol), s-a ales cu premiul „Simpatia copiilor”. În 2008, artistul a ilustrat „Cartea-surpriză”, un proiect special al Salonului, – cartea *Trei urși* de Robert Southey, scriitor englez din secolul al XVIII-lea [51]. În 2010 plasticianul a fost distins cu premiul „Igor Vieru”, acordat de Institutul Cultural Român din Chișinău pentru înreaga activitate în domeniul ilustrației pentru copii, iar în 2011 – cu premiul special al Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova pentru desenele la cartea *Melc, melc, codobelc* [52]. La SICCT 2015, colecția *Cartier Codo-*

²² IBBY (International Board on Books for Young, Consiliul Internațional al Cărții pentru Copii și Tineret) – organizația non-guvernamentală internațională afiliată UNESCO, care a fost fondată la Zürich, Elveția în 1953. În prezent este reprezentată prin secții naționale în 70 de țări.

²³ A se vedea: <http://bncreanga.md/scp> (accesat 10.09.2017)

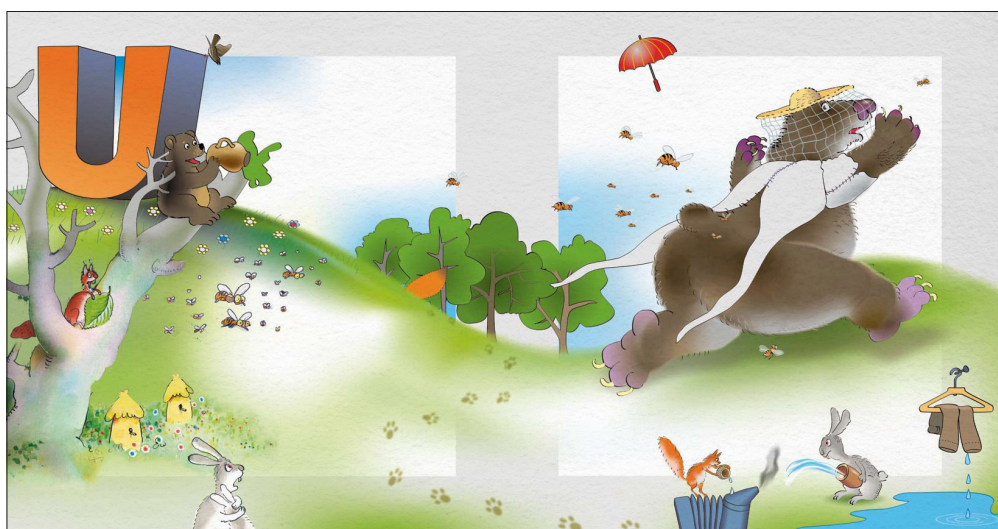
belc, coordonată de L. Sainciuc, a fost numită „Cea mai reușită colecție de carte pentru copii”²⁴.

Printre lucrările remarcabile semnate de Lică Sainciuc se numără și cărțile liliput editate de Asociația de Caritate „Acasă”, destinate orfelinatelor din republică. Acest proiect de caritate a fost implementat cu sprijinul financiar al Ambasadei Țărilor de Jos la Kiev. Astfel, în 2005 și în 2012 [29, 30, 31, 32, 33, 34, 51, 52, 55, 59, 60, 62] au văzut lumina tiparului 24 de cărți noi marca L. Sainciuc, atât editate anterior la „Literatura Artistică”, cât și inedite, din arhiva de acasă. Printre acestea se numără opere de folclor, poveștile lui I. Creangă, pe care pictorul n-a avut ocazia să le illustreze și să le publice timp îndelungat ș. a. Cărțile au fost publicate nu numai în limba română, dar și în engleză și franceză. Pe coperte se află siglele „Codobelc” și „Biblioteca de sub masă”, create încă în 1989.

Unul dintre primii care au studiat fenomenul comicului în arta plastică a fost celebrul poet și critic literar francez din secolul al XIX-lea Charles Baudelaire. Potrivit lui, în răsul obișnuit se întrezărește o esență diabolică: în societate el adesea este un semn de nebunie și cel înțelept, de obicei, nu i se supune. Baudelaire considera firesc doar *râsul copiilor*, provocat de bucuria sinceră, asemănându-l cu deschiderea unei flori. Scriitorul a evidențiat particularitățile „naționale” ale umorului popoarelor europene și a examinat cum s-au manifestat ele în opera marilor pictori: H. Daumier, W. Hogarth, F. Goya ș.a.²⁵

²⁴ A se vedea: <http://bncreanga.md/scp/premii> (accesat 10.09.2017).

²⁵ Baudelaire Ch. Despre esența râsului și în general a comicului în artele plastice. În: *Pictorul vieții moderne și alte curiozități*. București: Meridiane, 1992, pp. 194-214.

Lică Sainciuc. *Alfabetul cu povești* de L. Sainciuc. Hârtie, calcugravură, 2015.

Dacă e să ne referim la clasificarea făcută de Ch. Baudelaire, lui L. Sainciuc îi este mai aproape tradiția „veselei, zgomotoasei și lipsite de memorie Italia care abundă de comic inocent”²⁶, cu umorul carnavalesc, dar și cu o predilecție de caracterizare tipologică, nu psihologică. Multe imagini ale sale au caracterul portretistic prin tipajul lor, fără ca trăsăturile fețelor protagoniștilor să fie accentuate, important fiind acțiunea la care participă. Comicul situației și nu a moravurilor este esența metodei creative a artistului.

L. Sainciuc are o clară percepție filozofico-romantică a copilăriei, tradiție introdusă în cultura națională în secolul al XX-lea de Constantin Brâncuși, Tristan Tzara, Eugen Ionesco, marii artiști și filozofi ai artei contemporane. O altă sursă de inspirație pentru maestrul este cunoscutul citat biblic: „Micșorați-vă până la copii, dacă vreți să ajungeți acolo [în Regatul lui Dumnezeu]” (Evanghelie după Matei) [69, p. 3].

În lumea modernă, în epoca globalizării și a dezvoltării vertiginose a mijloacelor de comunicație, tradițiile naționale umoristice se încadrează în cultura de masă internațională. Cresc numeric aspectele semantice ale glumelor, la fel ca și sursele de răspândire/mediatizare a umorului (programe televizate, portaluri internet etc.). Aceste surse de informații uniformizează vizualul, caricaturile deosebindu-se între ele doar prin nivelul executării artistice. Chiar dacă ideile grafice ale lui L. Sainciuc constituie o variație la o temă deja cunoscută, ele nu se prezintă banale. L. Sainciuc oferă un umor vizual care se deosebește de standardele revistelor de benzi desenate prin lipsa trivialității, dar și prin aspirația spre simplul etern. Semnificația acestor versiuni ingenioase de autor o formulează Claudia Partole: „Lică Sainciuc creează o imagine a lumii văzută pe dinăuntru, dar și pe dinafară” [80, p. 7].

Grotescul este o parte a sistemului individual de gândire al lui L. Sainciuc. Umorul său se datorează sensibilității față de manifestările vieții cotidiene, astfel încât în mod fidel pot fi transpuse grafic obiceiurile, obișnuințele și gesturile. Compozițiile sale surprind atenția imediat (atributul unei caricaturi), și, în același timp, fiecare imagine se remarcă prin expresivitatea detaliilor. Pentru a conferi situației amploare, artistul alege de obicei vederi panoramice, personajele fiind reprezentate, de regulă, în plina lor statură (atributul unei ilustrații pentru copii).

Ca parte a excelenței sale firi creative, pictorul eliberează spațiul imaginii de tot ce este întâmplător și superficial, tinde să-i comunice realității create un sens profund. Nefiind moralist, Lică Sainciuc nu pedalează latura didactică a operelor ilustrate. Condiția

sa de artist plastic este completată cu cea de cronicar și de filozof. Ilustrațiile sale pot servi drept călăuză în studierea istoriei culturii sau a etnologiei. Este una din persoanele progresiste care, prin interpretarea subiectelor ciudate, deschide publicului tărâmurii necunoscute până acum, în cazul nostru, cultura literară engleză pentru copii.

Anglofil convins, Lică Sainciuc este atras de tot ce este britanic, în particular de literatura absurdă (*nonsense literature*, a nu se confunda cu *literatura absurdului* din prima jumătate a secolului al XX-lea). Aceasta se bazează pe descrieri de situații bizare și comice de orice fel, pe jocul de cuvinte și semantica lor. Prin lipsa evidentă a simțului realității, această literatură e foarte apropiată micuților și anume esenței psihofiziologice de percepere a lumii caracteristică numai copiilor. Deoarece protagonistul nostru cunoaște engleza la nivel avansat, el înțelege perfect sensul structurilor poetice destul de complicate din piesele de literatură absurdă și s-a dovedit a fi un expert al transpunerii lor grafice. A executat ilustrații noi pentru istoriile cele mai vestite ale literaturii *nonsense* – versurile lui Edward Lear [63] și povestirile lui Lewis Carroll despre Alice [56].

În ultimii ani, Editura „Cartier” din Chișinău a pus în aplicare pasiunea sa de prelucrare auctorială a textelor clasice. A ieșit de sub tipar *Cenușăreasa* [64], cu dramaturgie și personaje create anume de Lică Sainciuc, *Alfabetul cu povești* (sau continuare a *Albinuței*) [65], cu fiecare literă însoțită nu doar de proverbe și poezii, ci și de o poveste clasică ilustrată. Astăzi pictorul este preocupat de literatura națională istorico-legendară, de cronicile lui Dimitrie Cantemir [66], Ion Neculce [60], Grigore Ureche [68]. În aceste texte se mai întâlnesc expresii și concepte scoase din uz care trebuie tălmăcite copiilor. Astfel, cronicile se publică cu ilustrațiile și cu textul adaptat de Lică Sainciuc.

La baza creației sale se află un deosebit interes pentru estetica vizuală a tehnologiilor și, în linii mari, pentru simbioza tehnologicului și a artisticului (schemele și construcțiile sofisticate joacă un rol foarte important în arta lui Lică Sainciuc). Abilitățile profesionale ale maestrului (amintim că are studii superioare în arhitectură), pasiunea pentru materiale cartografice de orice fel s-au materializat în studiile cu caracter istorico-documentar despre centrul istoric al Chișinăului²⁷, dar și în grafica de carte. Își îmbogățește studiile

²⁷ Sainciuc L. Colina antenelor de bruiaj. Intersecții chișinăuene. Chișinău: Museum, 2000; Chișinăul pe vremea lui Pușkin (1820-1823) cu 333 intersecții de Lică Sainciuc. Chișinău: Cartier, 2011; Sainciuc L. Chișinăul ascuns sau o încercare de resuscitare a memoriei unui oraș. Chișinău: Lumina, 2014.

²⁶ *Ibidem*, p. 198.

istorice cu hărți ale localităților, executate cu respectarea tuturor caracteristicilor heraldice, cu adăugarea unor detalii narative curioase care lipsesc în text. Spre exemplu, în *Alcătuirea altor țări* de Gr. Ureche [68], pe harta așezării tribului tătar (zona euroasiatică extinsă) este trasat, cu linie punctată, vechiul „Drum al Mătăsii” din China spre Europa. Deloc întâmplător scriitorul C. Dragomir l-a caracterizat pe L. Sainciuc ca pe „unul dintre cei mai informați pictori de carte” [77]. El se prezintă ca un cartograf nu numai al vieții contemporane, ci și al celei istorice a poporului.

Cu toate că azi nu există îndoieli în privința necesității ilustrației cărților pentru copii, ea, fiind considerată o mare realizare a civilizației europene, este cu totul subestimată în procesul artistic-literar național din republică. În mod tradițional, din punct de vedere artistic, este supusă cursului de dezvoltare a artei picturale și a celei grafice.

Mai mult ca atât, ilustrația are o poziție secundară în relația cu textul literar respectiv, întrucât subiectul propriu-zis e mai important (mai original), decât transpunerea lui vizuală. Inevitabil, arta se compară cu literatura, „pornind” de la ea la propriu și la figurat. În cele din urmă, prezentarea grafică este afectată de limitele percepției vârstelor și de cerințele riguroase ale realizării editorial-poligrafice. Se pare că potențialul creativ se pierde complet la finalul acestui drum. Însă, în ciuda limitărilor de producție, ideea originală (realizată artistic la nivel înalt) poate conferi operei grafice semnificația unui document, chiar și a unui simbol al timpului. Oricărei lucrări de grafică, care urmează a fi reprodusă, îi este rezervat spațiul unui astfel de exercițiu plastic.

În conformitate cu cerințele specifice față de reproducerea imaginii în carte, Lică Sainciuc a folosit ingenios acest spațiu restrâns, piesele lui grafice urcând la nivel de valoare patrimonială. A scos în evidență caracterul național al narativului vizual, dezvăluind importanța lui internațională, precum Grigore Vieru și Spiridon Vagheli au făcut-o în privința narativului literar, în domeniul literaturii pentru copii.

Astăzi, în întreaga lume, succesul pictorului de carte se măsoară cu numărul de reeditări ale cărților pe care le-a ilustrat. În acest sens, Lică Sainciuc, alături de Igor Vieru, deține prima poziție printre artiștii plastici din Republica Moldova, grafica semnată de dânsul fiind reeditată trei decenii la rând. Inclusiv acest fapt demonstrează caracterul internațional al creației sale.

Deși ilustrația de carte pentru copii autohtonă nu este cunoscută pe scară largă ca fenomen cultural, tradiția unică privind aspectul vizual și prezentarea grafică (cu text în grafie latină) se află în ascensiune și necesită promovare ca parte a patrimoniului cultural

național. Contribuția lui L. Sainciuc este cu siguranță foarte semnificativă în acest sens.

Artistul plastic a beneficiat, probabil, de cea mai exactă apreciere din partea regretatului critic de artă Tudor Braga: „...istoria graficii de carte din Republica Moldova este împărțită în două etape: înainte și după Lică Sainciuc”. Însă Domnia Sa nu încetează să creeze, să inoveze, astfel configurând în continuare evoluția cărților ilustrate din Republica Moldova.

CĂRȚILE ANALIZATE

1. Ciocanu Au. *Sus la codru*. Chișinău: Literatura Artistică, 1978.
2. Cărare P. *Ionică Tropoțel*. Chișinău: Literatura Artistică, 1978.
3. Cărare P. *Umbrela*. Chișinău: Literatura Artistică, 1978.
4. Șalari A. *Năsturel*. Chișinău: Literatura Artistică, 1979.
5. Vieru Gr. *Albinuța*. Chișinău: Literatura Artistică, 1979.
6. Ciocoi Gh. *Troleibus pentru un urs*. Chișinău: Literatura Artistică, 1980.
7. Cărare P. *Vacanța lui Tropoțel*. Chișinău: Literatura Artistică, 1980.
8. Dragomir C. *Vrei să-ți spun o poezie?* Chișinău: Literatura Artistică, 1980.
9. Vieru Gr. *Mama*. Chișinău: Literatura Artistică, 1980.
10. Vieru Gr. *Să crești mare*. Chișinău: Literatura Artistică, 1980.
11. Cărare P. *Tropoțel devine curajos*. Chișinău: Literatura Artistică, 1981.
12. Ciocoi Gh. *Ce pot face mâinile dibace*. Chișinău: Literatura Artistică, 1981.
13. Șalari A. *Alerguș*. Chișinău: Literatura Artistică, 1981.
14. Vagheli Sp. *Steaua lui Ciuboțel*. Chișinău: Literatura Artistică, 1981.
15. Ciocoi Gh. *Cea mai veselă vacanța*. Chișinău: Literatura Artistică, 1982.
16. Dragomir C. *Piatra fermecată*. Chișinău: Literatura Artistică, 1982.
17. Dragomir C. *Alt pământ pe lume nu-i*. Chișinău: Literatura artistică, 1983.
18. Vagheli Sp. *Guguță și prietenii săi*. Chișinău: Literatura Artistică, 1983.
19. Cărare P. *Tropoțel ajunge primul*. Chișinău: Literatura Artistică, 1985.
20. Hlib L. *Meteola – regina nopții*. Chișinău: Literatura Artistică, 1985.
21. Roșca A. *Meșter Zori de Zi*. Chișinău: Literatura Artistică, 1985.
22. Vagheli Sp.; Vieru Gr.; Sainciuc L. *Abecedar*. Chișinău: Lumina, 1985.
23. Dragomir C. *Cartea cu minuni*. Chișinău: Literatura Artistică, 1986.
24. Filip V. *Cine-i mai isteț?* Chișinău: Literatura Artistică, 1986.
25. Žilinskaite V. *Dealul cocoșului*. Chișinău: Literatura Artistică, 1987.

26. Dragomir C. *Bunicuța cu povești*. Chișinău: Literatura Artistică, 1988.
27. *Pomul înaurit*. Chișinău: Literatura Artistică, 1988.
28. Sainciuc L. *Una două hai că plouă*. Chișinău: Literatura Artistică, 1988.
29. *Ionică Bostănică*. Chișinău: Literatura Artistică, 1989.
30. *Moș Martin*. Chișinău: Literatura Artistică, 1989.
31. *Nani nani*. Chișinău: Literatura Artistică, 1989.
32. *Porcul*. Chișinău: Literatura Artistică, 1989.
33. *Poveste*. Chișinău: Literatura Artistică, 1989.
34. *Țupa țupa*. Chișinău: Literatura Artistică, 1989.
35. Filip I. *Copăcel, copăcel*. Chișinău: Hyperion, 1990.
36. *Iepurașul*. Chișinău: Hyperion, 1990.
37. Hlib L. *Zâna celor micuți*. Chișinău: Literatura Artistică, 1990.
38. *Basme fermecate* (H. Ch. Andersen, W. Hauff, Ch. Perrault, Fr. Grimm). Chișinău: Hyperion, 1991.
39. Dragomir C. *Enciclopedia cu zimbete*. Chișinău: Hyperion, 1991.
40. Tudor Șt. *Băiețelul din balon*. Povestire-basm. Chișinău: Hyperion, 1991.
41. Cărare P.; Sainciuc L. În ajun de anul nou. Chișinău: Hyperion, 1992.
42. Dragomir C. *Copii și păpădii*. Chișinău: Hyperion, 1992.
43. Dragomir C. *Toată lumea face baie*. Chișinău: Hyperion, 1992.
44. Romanciu V. *Ursul dirijor*. Chișinău: Hyperion, 1992.
45. Tarlapan E; Sainciuc L. *Bobocelul*. Chișinău: Hyperion, 1992.
46. Botezatu Gr. *Piatra fermecată*. Chișinău: Făt-Frumos, 1994.
47. Tudor Șt. *Pomul fermecat*. Chișinău: Revista Limba română, 1995.
48. Creangă I. *Punguța cu doi bani*. Chișinău: Silvius-libris, 2006.
49. Sainciuc L. *Enciclopedia P. Guitz*. Chișinău: Cartier, 2006.
50. Creangă I. *Ursul păcălit de vulpe*. Chișinău: Silvius-libris, 2008.
51. Southey R. *Trei urși*. Chișinău: Cartier, 2008.
52. *Melc, melc, codobelc*. Chișinău-București: Litera, 2011.
53. Carroll L. *Through the Looking Glass*. Chișinău: Cartier, 2012.
54. *Cățeluș cu părul creț*. Chișinău: 2012.
55. Condrea L. *Coco Dodo*. Chișinău: 2012.
56. Creangă I. *Fata babei și fata moșneagului*. Chișinău-București: Litera, 2012.
57. Creangă I. *Punguța cu doi bani*. Chișinău: 2012.
58. Creangă I. *Ursul păcălit de vulpe*. Chișinău: 2012.
59. Lear E. *Nonsense Alphabet*. Chișinău: 2012.
60. Neculce I. *Ștefan cel Mare și aprodul Purice*. Chișinău: 2012.
61. *Povești îndrăgite*. Chișinău-București: Litera, 2012.
62. *Snow-white and the Seven Dwarfs*. Chișinău: 2012.
63. Grimm Fr. *Scufița Roșie*. Chișinău: Cartier, 2013.
64. Sainciuc L. *Cenușăreasa*. Chișinău: Cartier, 2013.
65. *Alfabetul cu povești*. Chișinău: Cartier, 2015.
66. Cantemir D. *Chameleonul*. Chișinău: Cartier, 2015.
67. Creangă I. *Povestea lui Harap Alb*. Chișinău: Cartier, 2015.
68. Ureche Gr. *Alcătuirea altor țări*. Chișinău: Cartier, 2017.

BIBLIOGRAFIE

1. „Absolut toți copiii au darul de creație”. Interviu cu artistul plastic Lică Sainciuc. În: aMic, (215) octombrie 2011, pp. 2-3.
2. Arhiva Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova. Dosarul personal Alexei Sainciuc.
3. Borzin Au. Calcugravura, un nou curent în grafica autohtonă. În: Ziarul Național, 26 iulie 2013, p. 19.
4. Brașoveanu A. Lică Sainciuc: Da trebuie? În: Punkt, nr. 52, martie 2013, pp. 122-129.
5. Ciocanu A. Pictor al copiilor. În: Literatura și Arta, 7 ianuarie 1982, p. 2.
6. Clima M. Universul copilăriei. În: Literatura și Arta, 27 decembrie 1979, p. 7.
7. Cravenco V. Edițiile ilustrate ale operei literare a lui Grigore Vieru. În: Arta 2014. Seria Arte vizuale. Vol. XXIII, nr. 1. Chișinău: 2014, pp. 149-158.
8. Kravcenko V. Opera lui Spiridon Vangheli în grafica de carte. În: Akademos. Chișinău: 2017, nr. 1 (44), pp. 148-157.
9. Lică Sainciuc. Oamenii Moldovei mele. Chișinău: Biblioteca Națională pentru Copii „I. Creangă”, 2012.
10. Lică Sainciuc. În: Calendar național 2007. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2007, pp. 196-197.
11. Lică Sainciuc. În: Calendar național 2017. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2017, pp. 257-258.
12. Partole Cl. Lică Sainciuc și copiii lui. În: Literatura și Arta, 18 martie 2004, pp. 6-7.
13. Partole Cl. Ofranda copilăriei – cartea lui Lică Sainciuc: Enciclopedia P. Guitz. În: Literatura și Arta, 25 ianuarie 2007, p. 8.
14. Vangheli Sp. Din oul de găină nu poate ieși alta pasăre. În: Guguța și prietenii săi. Vol II. Proză, versuri, eseuri. Chișinău: Turturica, 1994, pp. 209-211.
15. Kravchenko V. Children's Book Illustration in Moldova. Personalities and Trends. In: Miscellany of the International Symposium BIB 2015. Bratislava: BIBIANA, 2015, pp. 181-190.
16. В мире книг. 1981, 6, сорепта, p. 35.
17. Рецензия на художественно-техническое оформление Букваря (автор – Спиридон Вангели). Московский Полиграфический институт, 1985.